

Wybrane zagadnienia dotyczące badań antygenów krwinki czerwonej metodami biologii molekularnej

w świetle doniesień prezentowanych na XXXIII Światowym Zjeździe Międzynarodowego Towarzystwa Przetaczania Krwi w Seulu (Korea Południowa)

The latest news about blood antigen genotyping presented during the 33rd International Congress of the International Society of Blood Transfusion in Seul (South Korea)

Agnieszka Orzińska

Zakład Immunologii Hematologicznej i Transfuzjologicznej Instytutu Hematologii i Transfuzjologii w Warszawie

Jednym z wiodących tematów omawianych na ostatnich zjazdach Międzynarodowego Towarzystwa Przetaczania Krwi (ISBT, *International Society of Blood Transfusion*) jest wykorzystanie metod biologii molekularnej w laboratoriach immunoematologicznych jako narzędzia uzupełniającego bądź wiodącego w określaniu antygenów grup krwi u dawców lub biorców krwi. Na XXXIII światowym zjeździe w Seulu, w Korei Południowej, zastosowanie metod analizy kwasu deoksyrybonukleinowego (DNA, *deoxyribonucleic acid*) w badaniach antygenów krwinek czerwonych i płytkowych omawiano na sesjach „Genotypowanie Grup Krwi” (*Blood Group Genotyping*), „Białka Błonowe Krwinki Czerwonej” (*Red Cell Membrane Proteins*), „Genotypowanie grup krwi: nowy przymierzeniec w laboratorium” (*Blood genotyping: a new ally in your lab*) i na sesji satelitarnej zorganizowanej przez firmę Grifols. Doniesienia o wykorzystywaniu metod genotypowania grup krwi były także licznie prezentowane w sesji plakatu w sekcji „Immunologia Krwinki Czerwonej” (*Red Cell Immunology: Molecular*).

Podczas zjazdu zaprezentowano doniesienia na temat wykorzystania różnych technologii do genotypowania grup krwi w ośrodkach badawczo-naukowych i laboratoriach immunologii transfuzjologicznej. W tych ostatnich metody molekularne są wykorzystywane głównie jako narzędzie do tworzenia rejestrów dawców krwi o oznaczonym rozszerzonym fenotypie. Niewątpliwymi zaletami metod analizy DNA są możliwość badań masowych o wysokiej powtarzalności i opłacalność ekonomiczna przy dużej skali testów, dzięki czemu można szybko i tanio identyfikować dawców o rzadkich grupach.

Rieneck i wsp. zaprezentowali w sesji plakatu wyniki genotypowania 20 000 dawców krwi pochodzących z duńskiej populacji badanych w celu znalezienia osób o rzadkich antygenach erytrocytarnych: Kpb, Yta, Vel-ujemny lub płytkowych: HPA-1a-ujemny. Wykryto czterech dawców Kpb-ujemnych, 35 dawców Yta-ujemnych, 478 HPA-1a-ujemnych oraz licznych Vel-ujemnych, a koszt detekcji (bez izolowania DNA) oszacowano na 14 centów amerykańskich za cechę dla jednej osoby.

Adres do korespondencji: dr n. biol. Agnieszka Orzińska, Zakład Immunologii Hematologicznej i Transfuzjologicznej, Instytut Hematologii i Transfuzjologii, ul. Chocimska 5, 00–975 Warszawa, tel.: 22 349 66 73, faks: 22 349 66 14, e-mail: orzinska@ihit.waw.pl

Punktem wyjścia wykładu dr Delaney (*Genotyping Blood Donors for Improved Transfusion Care*) była analiza własnych obserwacji dotyczących trudności w doborze krwi do przetoczeń u wielokrotnych biorców krwi. Spośród tych pacjentów 20–40% wytwarza przeciwciała — przede wszystkim do antygenów z układu Rh oraz Kell, ale także do innych antygenów. Zapewnienie tym chorym krwi do przetoczenia, szczególnie w sytuacjach pilnej transfuzji, jest dużym wyzwaniem. Dobór dawców krwi pod kątem zgodności w zakresie rozszerzonego fenotypu wymaga posiadania dużego rejestru dawców o oznaczonym rozszerzonym fenotypie. Prelegent podkreślił rolę metod analizy DNA w badaniach masowych związanych z tworzeniem takiego rejestru i zaprezentował wyniki własne badań 15 000 dawców, wśród których zidentyfikowano 55 posiadających antygeny zaliczane do antygenów rzadkich, a 1247 — niepowszechnych. Zaznaczył, że przy doborze metody i zakresu genotypowania należy kierować się lokalnymi potrzebami i uwarunkowaniami oraz opracować plan genotypowania dawców w odniesieniu do możliwości ekonomicznych danego ośrodka, szczególnie przy poszukiwaniu cech rzadkich, gdy badania dotyczą dużych liczebnie grup. Na zakończenie prelegent podkreślił, że z jednej strony obecnie wykorzystywane są w pełni skomputeryzowane platformy do genotypowania grup krwi o wysokiej przepustowości, z drugiej zaś uzupełnianie baz danych wciąż odbywa się ręcznie przez operatora, gdyż brakuje rozwiązań umożliwiających przepływ informacji między wykorzystywanymi platformami a systemami szpitalnymi czy laboratoryjnymi. Wskazał także na fakt, że w dobie zaawansowanych technologii wykorzystywanych do oznaczenia rozszerzonego genotypu grup krwi, sposób znakowania i opisywania jednostek krwi wymaga unowocześnienia.

Obok powszechnie stosowanych protokołów typu *home-made*, opartych na klasycznych metodach biologii molekularnej, oraz zaawansowanych technologii i testów ze znakiem dyrektywy dla wyrobów medycznych do diagnostyki *in-vitro* (IVD, *in vitro diagnostic device directive*) do typowania antygenów grup krwi, następuje szybka implementacja najnowszej technologii sekwencjonowania następnej generacji (NGS, *next generation sequencing*) do badań polimorfizmów, które stanowią podłoże swoistości antygenowych. Profesor Avent zaprezentował wstępne wyniki badań genotypowania grup krwi przy użyciu tej technologii na platformie urządzenia *Ion Torrent™ Personal Genome Machine* (*Next generation sequencing: academic overkill or high-resolution blood group*

genotyping?) [1]. Badacze opracowali kolejne etapy sekwencjonowania antygenów z układów Rh, Duffy i Kidd: przygotowanie biblioteki przez amplifikację całkowitej sekwencji genomowej alleli kodujących swoistości antygenowe z zastosowaniem reakcji łańcuchowej polimerazy o dużym zasięgu (*long-range PCR, long-range polymerase chain reaction*), ich fragmentację i ligację z oligonukleotydami adaptorowymi, zawierającymi sekwencje kodu z identyfikatorem, aż po sekwencjonowanie mieszaniny 70 próbek na raz. Wyniki dla genów *RHD*/*RHCE* pokrywały się z wynikami serologicznymi tylko dla osób heterozygotycznych pod względem antygeny D, a w pozostałych przypadkach, ze względu na wysoką homologię sekwencji genów *RHD* i *RHCE* oraz występowanie genów hybrydowych *RHD-CE-D*, problem stanowiło dopasowanie, z którego chromosomu pochodzi badany fragment. Tu badacze wskazali na konieczność stosowania długich amplikonów i rozdzielenia badań genów *RHD* i *RHCE*. W podsumowaniu wykładowca podkreślił, że technika NGS, początkowo stosowana tylko w ośrodkach badawczo-naukowych, obecnie (dzięki temu, że koszt NGS spadł znacznie w ciągu ostatnich 5 lat) staje się coraz szerzej dostępna dla małych laboratoriów diagnostycznych. Zastosowanie jej umożliwia posiadanie pełnej sekwencji DNA dawcy lub pacjenta i jej szybkie dopasowanie do fenotypu przez porównanie do danych w coraz bogatszych i pełniejszych bazach genetycznych dotyczących antygenów grup krwi. Należy przypuszczać, że w najbliższym czasie nastąpi uproszczenie obróbki bioinformatycznej surowych wyników przez powstanie prostych programów do przeszukiwania baz i do tworzenia raportów z genotypowania antygenów grup krwi.

Dodatkowe informacje techniczne dotyczące wykorzystania NGS zaprezentowano także w doniesieniu plakatowym (Altayar i wsp. [2]). Pełne zsekwencjonowanie alleli kodujących antygeny z układu Duffy wykazało obecność dwóch dodatkowych miejsc polimorficznych w eksonie drugim (obok kodujących antygen Fya i Fyb) i czterech we fragmentach intronowych genu. Podobny obraz występowania trzech polimorfizmów w eksonach i licznych — 132 zmian pojedynczego nukleotydu (SNP, *single nucleotide polymorphism*) lub insercja/delecja we fragmentach intronowych wykazano dla alleli kodujących antygeny z układu Kidd w 32 przebadanych próbkach. Określono wzory mutacji intronowych dla poszczególnych genotypów: osiem wzorów dla *JK*A- / JK*B+*, dwa dla *JK*A+ / JK*B-* i dwa dla *JK*A+ / JK*B+*. Nie zaprezentowano wyników sekwencjonowania antygenów

z grup głównych AB0, dla którego protokół nadal wymaga dopracowania.

Metody molekularne znajdują szerokie zastosowanie jako narzędzie weryfikacji oznaczeń serologicznych, szczególnie w identyfikacji antygenów o osłabionej ekspresji. W wykładzie pod tytułem *Kidd antigen discrepancies: genotype-predicted phenotype vs serologic phenotype* profesor Keller z Amerykańskiego Czerwonego Krzyża (*American Red Cross*) podsumował wyniki badań genotypu antygenów z układu Kidd techniką *HEA BeadChip* u ponad 60 000 dawców z oznaczonym fenotypem Jk [3]. Badacze wykryli siedem niezgodności między genotypem i przewidywanym fenotypem a oznaczeniami serologicznymi — dwa pod względem określenia obecności antygeny Jka i pięć dotyczących antygeny Jkb. Dalsze badania technikami: analizy długości fragmentów restrykcyjnych (RFLP-PCR, *restriction fragment length polymorphism-polymerase chain reaction*), allelospecyficznej reakcji łańcuchowej polimerazy (SSP-PCR, *single strand conformation polymorphism-polymerase chain reaction*) oraz sekwencjonowania wykazały, że w pięciu przypadkach rozbieżnych wyników wykryto allele *JK*null* odpowiedzialne za brak ekspresji antygeny Jkb. Analiza rozbieżności wyników genotypowania antygeny Jka w jednym przypadku wykazała obecność allelu *JK*01W.01* związanego z powstawaniem fenotypu Jk(a+) o osłabionej ekspresji dającego fałszywie ujemny wynik fenotypowania. W drugim przypadku metodą sekwencjonowania wykryto nowy wariant allelu *JK*A*, dający fałszywie negatywny wynik genotypowania. W podsumowaniu badacze podkreślili, że rozbieżności wyników genotypowania allelu *JK* otrzymane techniką *HEA BeadChip* i fenotypowania antygenów Jka i Jkb są bardzo rzadkie (7/60 000), co dowodzi wysokiej wiarygodności stosowania metod molekularnych w determinacji antygenów z tego układu. Podobnie profesor Avent i wsp. przy użyciu technologii NGS stwierdzili znacznie wyższą częstość występowania (od opisywanej w literaturze) allelu *JK*A weak* kodującego warianty antygeny Jk(a) o osłabionej ekspresji. Metodami serologicznymi takie warianty są określane jako Jk(a-).

Profesor Hyland z Australijskiego Czerwonego Krzyża (*Australian Red Cross*) przeprowadziła analizę rozbieżności wyników genotypowania a fenotypowania dla antygenów z układu Duffy [4]. Wśród 256 badanych przypadków badacze wykryli 5% oznaczeń serologicznych fałszywie ujemnych dla antygeny Fyb, podczas gdy techniką wysokiej rozdzielczości topnienia (HRM-PCR, *high-resolution melting*) lub z użyciem platformy *BLOODChip*

wykazano obecność allelu *FY*02W.01* kodującego antygen Fyb^w o osłabionej ekspresji. W trzech przypadkach jako przyczynę wyniku fałszywie *FY*A*-dodatniego ustalono obecność wariantów nieulegających ekspresji, a w jednym stwierdzono obecność wariantu allelu *FY*A* kodującego antygen Fya+ o osłabionej ekspresji nie wykrywany rutynowo stosowanymi testami serologicznymi. Badacze podkreślili dużą częstość występowania rozbieżności między technikami genotypowania a fenotypowania i potrzebę opracowania algorytmu włączenia badań genotypu antygeny Fya/Fyb jako koniecznego uzupełnienia oznaczeń serologicznych.

W sesji plakatowej także zaprezentowano szereg doniesień o wykryciu nowych alleli kodujących warianty wyrażające się osłabionym fenotypem lub nieulegające ekspresji, które wykryto metodami analizy DNA.

W swoim doniesieniu de Haas i wsp. opisali podłoże genetyczne wariantów fenotypu Kell spotykanych w populacji holenderskiej [5]. Wśród 407 przebadanych dawców *KEL:1,-2* u 7,4% wykryto rozbieżności wyniku genotypowania i oznaczeń serologicznych, u 4% zidentyfikowano *KEL*02.mod*, a u 2,7% — *KEL*02null*, w tym siedem nowych wariantów nieulegających ekspresji. Henny i wsp. opisali wykrycie 3 nowych alleli *JK* wśród dawców szwajcarskich [6]. Badania prowadzono techniką SSP-PCR typu *home-made* opracowaną do wykrywania 22 alleli kodujących antygeny grup krwi. Badacze uzyskali 15 rozbieżności genotypu względem oznaczeń serologicznych w układzie Kidd — w czterech przypadkach stwierdzono błąd w fenotypowaniu, a w pięciu techniką sekwencjonowania wykryto 3 nowe warianty: *JK*01(del516-530)*, *JK*02.810G>A*, dające brak ekspresji antygenów, i jeden *JK*02.988A.1095C* o obniżonej ekspresji antygeny Jkb.

Westhoff i wsp. zaprezentowali doniesienie *Identification of two new alleles in the FY system associated with silencing of antigen expression*, w którym opisali wykrycie nowych alleli *FY*02.895G>A* oraz *FY*02.(del179-180)* u dawców z rozbieżnymi wynikami fenotypowania i genotypowania techniką *HEA BeadChip* [7].

Vrignaud i wsp. zaprezentowali wykrycie 11 nowych polimorfizmów typu SNP w genie *RHCE* kodujących antygeny C, E lub e z układu Rh o osłabionej ekspresji [8].

Metody analizy DNA stosuje się w przypadku braku lub ograniczonego dostępu do odczynników diagnostycznych, takich jak surowice z przeciwciałami anti-Vel czy anti-MAR-like. W sesji

„Białka błonowe krwinki czerwonej” naukowcy z Uniwersytetu Lund w Szwecji (Christophersen i wsp.) przedstawili analizę molekularnych podstaw zmienności poziomu ekspresji tego antygeny u osób Vel-dodatnich [9]. W zeszłym roku badacze opisali wykrycie u osób o fenotypie Vel-ujemnym delecji 17 nukleotydów w genie *SMIM1*. Przy użyciu metod biologii molekularnej, takich jak sekwencjonowanie, reakcja łańcuchowej polimerazy w czasie rzeczywistym (real-time PCR, *real-time polymerase chain reaction*) oraz cytometria przepływowa z ludzkimi przeciwciałami anti-Vel badacze zidentyfikowali w intronie drugiego genu dwa polimorfizmy jednonukleotydowe, których obecność jest mocno skorelowana z poziomem ekspresji antygeny Vel. U homozygot noszących allel „minor” wraz ze sprzężonymi z nim dwoma polimorfizmami obserwowano wysoką ekspresję *SMIM1* zarówno na poziomie wykrywanego matrycowego kwasu rybonukleinowego (mRNA, *messenger ribonucleic acid*) białka, jak i samego antygeny Vel w błonie komórek. W drugim doniesieniu badacze holenderscy (van der Schoot i wsp.) opisali walidację testu genetycznego do wykrywania dawców o rzadkim fenotypie Vel-ujemnym [10]. Ze względu na różny poziom ekspresji antygeny Vel i brak odczynników do powszechnych badań serologicznych autorzy opracowali test do badań o wysokiej skali przepustowości wykrywający allel *SMIM1*64_80del*, występujący u osób Vel-ujemnych. Określili częstość występowania tego allelu na 1,46% wśród rasy białej, 0,56% — negroidalnej i 0,60% — żółtej.

Genotypowanie grup krwi jest też przydatne w doborze panelu dawców do identyfikacji przeciwciał. W sesji plakatowej zaprezentowano doniesienie o opracowaniu metody screeningu genetycznego antygeny C^w z układu Rh w celu wytypowania dawców panelowych do badań. Technika SSP-PCR badacze (Crottet i wsp.) przebadali 747 dawców, określonych jako C^w-dodatni, i wykryli 7 dawców C^w homozygotycznych, o rzadkim fenotypie Mar-ujemnym, z których jeden został cennym dawcą panelowym dla centrum krwiodawstwa [11].

Jedną z ostatnio coraz szerzej stosowanych aplikacji jest wykorzystanie badań genotypowania do oznaczania antygenów u pacjentów w celu podwyższenia skuteczności i bezpieczeństwa transfuzji. W doniesieniu plakatowym Belsito i wsp. przebadali 225 dawców i 50 pacjentów zależnych od transfuzji, wykorzystując do genotypowania platformę *HEA BeadChip*, a do fenotypowania analizator *NEO Immucor (Erythrocyte genotyping: our experience at second university of Naples)* [12]. Wyniki oznaczenia antygenów RhC, E i Kell obie-

ma metodami wykazały jeden wynik rozbieżny w grupie dawców i aż 27/50 w grupie pacjentów. W związku z tym autorzy podkreślili fakt konieczności genotypowania antygenów krwinki czerwonej u biorców zależnych od transfuzji. Zaznaczyli, że takie postępowanie pozwoli na weryfikację i poszerzenie oznaczeń serologicznych u pacjentów i prawidłowe dobranie dawców, a przez to zapobiegnie alloimmunizacji biorcy oraz wpłynie na skrócenie czasu i obniżenie kosztów związanych z kolejnym doбором.

Podsumowując, można zauważyć jak ogromne zainteresowanie metodami genotypowania antygenów krwinki czerwonej i wzrastająca dostępność platform oraz technologii do badań o wysokiej przepustowości przekłada się na wzrost wiedzy na temat bogactwa podłoża molekularnego różnych swoistości antygenowych. To przekłada się na bardzo szybką rozbudowę baz genetycznych z pełnymi sekwencjami nowych alleli, zarówno nieulegających wyrażaniu, jak i o obniżonej ekspresji. Gromadzone obecnie w laboratoriach całego świata dane genetyczne posłużą w przyszłości do utworzenia programów porównujących wykrytą sekwencję z badaną, poprawnego przewidywania fenotypu pacjenta, a także doboru krwi od dawcy o identycznym genotypie. Obecnie analiza DNA do badań antygenów krwinek koncentruje się przede wszystkim na typowaniu wielokrotnych dawców krwi w celu wynajdywania osób z rzadkimi antygenami lub genotypami występującymi z niską częstością, ale także w coraz większym stopniu badania stają się powszechne w odniesieniu do pacjentów wymagających wielokrotnych transfuzji. Dodatkowo przeprowadzone badania całych sekwencji genów dostarczają informacji o występowaniu wzorów mutacji polimorficznych w innych regionach alleli kodujących antygeny grup krwi, a znaczenie wykrywanych sprzężeń w odniesieniu do zjawisk immunologicznych staje się kolejnym wyzwaniem dla badaczy.

Piśmiennictwo

1. Avent N.D., Madgett T.E., Halawani A.J., Altayar M.A., Kiernan M., Reynolds T.J. Next generation sequencing: academic overkill or high-resolution blood group genotyping? *Vox Sang.* 2014; 107 (supl. 1): 37.
2. Altayar M.A., Halawani A.J., Kiernan M. i wsp. Extensive genotyping of blood groups Duffy Kidd and AB0 by next generation sequencing. *Vox Sang.* 2014; 107 (supl. 1): 187.
3. Keller M.A., Crowley J.A., Horn T. Kidd antigen discrepancies: genotype-predicted phenotype vs serologic phenotype. *Vox Sang.* 2014; 107 (supl. 1): 37.
4. Hyland C.A., Lopez G., McBean R., Liew Y.W., Condon J., Flower R.L. Duffy blood group typing: is genotyping more accurate

- than phenotype for Duffy Blood grouping? *Vox Sang.* 2014; 107 (supl. 1): 37.
5. de Haas M., Ji Y., Ligthart P. i wsp. Novel alleles at the Kell blood group locus that lead to Kell variant phenotype. *Vox Sang.* 2014; 107 (supl. 1): 190.
  6. Henny C., Lejon Crottet S., Gowland P.L., Niederhauser C., Hustinx H. Three novel JK alleles detected in Swiss blood donors. *Vox Sang.* 2014; 107 (supl. 1): 188.
  7. Westhoff C.M., Vege S., Lomas-Francis C., Hue-Roye K., Patel P., Velliquette R. Identification of two new alleles FY*B C.895G>A and FY*B C.179_180delCT, in the FY system associated with silencing of antigen expression. *Vox Sang.* 2014; 107 (supl. 1): 195.
  8. Vrignaud C., Ramelet S., Pecquet F. i wsp. Characterization of 11 novel *RHCE* alleles in French blood donors. *Vox Sang.* 2014; 107 (supl. 1): 187.
  9. Christophersen M.K., Jöud M., Thuresson B. i wsp. Genetic variants regulate expression of SMIM1 and the Vel blood group antigen. *Vox Sang.* 2014; 107 (supl. 1): 16.
  10. van der Schoot C.E., Ait Soussan A., Beckers E. i wsp. Genetic screening for the Vel-phenotype circumvents difficult serological screening due to variable Vel expression levels. *Vox Sang.* 2014; 107 (supl. 1): 16.
  11. Lejon Crottet L., Henny C., Tinguely C., Niederhauser C., Mürger E., Hustinx H. Serological screening and molecular characterization of the Cw antigen (RH8) in Swiss blood donors. *Vox Sang.* 2014; 107 (supl. 1): 172.
  12. Belsito A., Costa D., Fiorito C. De Iorio G., Grimaldi V., Napoli C. Erythrocyte genotyping with HEA Bead Chip Kit: our experience at Azienda Ospedaliera Universitaria, Second university of Naples. *Vox Sang.* 2014; 107 (supl. 1): 194.